

Книжкова обитель

КУПИТИ

Колись його бібліотека знала ліпші часи. Монт-Сен-Мішель був відомий як місто книжок. День у день, Монт-Сен-Мішель протистояв паводкам. Фортеця посеред моря, яка бореться, захищає мову, знання, інтелект. Саме тут, серед сірих стін абатства, у XV столітті знайшов притулок художник, якому не дає спокою пам'ять про жінку, яку він кохав. Саме там, між небом і морем, п'ятсот років по тому з'являється романіст, який у постійному пошуку країни книжок. Вони зустрінуться на сторінках записника, забутого під дощем. Водночас роман і творчі нотатки, «Книжкова обитель» складає шану книжкам і тим, хто їх створює.

Домінік Фортъе

**КНИЖКОВА
ОБИТЕЛЬ**

*«Видавництво Анетти Антоненко»
дякує Товариству розвитку підприємств культури Квебеку
за фінансову підтримку видання цієї книги*

*Anetta Antonenko Publisher
remerciée de son soutien financier la Société de développement
des entreprises culturelles du Québec*

SODEC
Québec

Dominique Fortier

**Au péril
de la mer**

---

alfo

Домінік Фортє

Книжкова обитель

---

*З французької переклав
Ростислав Нємцев*

ЛЬВІВ

УДК 821.133.1

Ф-80

Домінік Фортє

КНИЖКОВА ОБИТЕЛЬ

Роман

З французької переклав Ростислав Немцев

Перекладено за виданням:

Dominique Fortier

Au péril de la mer

Éditions Alto

280, rue Saint-Joseph Est, bureau 1

Québec (Québec) G1K 3A9

editionsalto.com

ISBN 978-2-89694-315-9

Колись його бібліотека знала ліпші часи. Монт-Сен-Мішель був відомий як місто книжок. День у день, Монт-Сен-Мішель протистояв паводкам. Фортеця посеред моря, яка бореться, захищає мову, знання, інтелект.

Саме тут, серед сірих стін абатства, у XV столітті знайшов притулок художник, якому не дає спокою пам'ять про жінку, яку він кохав. Саме там, між небом і морем, п'ятсот років по тому з'являється романіст, який у постійному пошуку країни книжок. Вони зустрінуться на сторінках записника, забутого під дощем.

Водночас роман і творчі нотатки, «Книжкова обитель» складає шану книжкам і тим, хто їх створює.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

© Dominique Fortier and Éditions Alto, 2015

This edition is published by arrangement with Alto Editions in conjunction with its duly appointed agent L'Autre agence, Paris, France.

All rights reserved

© Ростислав Немцев, український переклад, 2017

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2018

ISBN 978-617-7192-86-1

Уперше я його побачила, коли мені було тринадцять, вік переходу від дитинства до юності, тобто вже відомо, хто ти є, проте ще невідомо, чи ти ним колись станеш. Це було як удар блискавки. Я не пригадую нічого важливого, окрім впевненості, відчуття подиву такого глибокого, що воно скидалося на ступор: я потрапила до місця, яке шукала, хоча нічого про нього й не знала і навіть не мала гадки, чи існує воно насправді.

Протягом наступних двадцяти п'яти років я його не бачила. Коли настав час повернутися, я почала з того, що радила нам туди не їхати: у нас мало часу, щоб повернутися до Парижа; передають дощ; безсумнівно там будуть орди туристів. Насправді я боялася, як щоразу, коли повертаєшся у місце свого дитинства, знайти його зменшеним, що означало б одне з двох: або воно видавалося великим тому, що наші очі були маленькими, або ж ми поволі загубили нашу здатність захоплюватися, — й обидва ці висновки невтішні. Але він не змінився, а я — і поготів.

* * *

Незалежно від кута, під яким його розглядати, неможливо точно визначити, де дикий камінь, а де починається

собор. Скажімо, то сама скеля стискається, випрямляється і витончується, без людського втручання, щоб набути форми абатства. Камінь, який одного ранку вирішує піднятися до неба і зупиняється тисячу років по тому. Проте він не завжди мав той вигляд, який ми знаємо сьогодні; звичний обрис, об'єкт незліченних фотографій, прикрашений стрілою, на якій танцює архангел, з'явився тільки у ХІХ столітті.

До VII сторіччя не було навіть гори Монт-Сент-Мішель; кам'янистий острівець, на якому сьогодні височить абатство, був відомий під назвою Монт-Томб, гора-могила, — двічі гора, тобто скидається на те, що *могила* означає не поховання, а просто височину.

Десь у VI столітті два самітники жили на Монт-Томб, вони спорудили там дві невеличкі каплиці, одну на честь святого Етьєна (першого християнського мученика), іншу — святого Симфоріяна (якому завдячуємо цим висловом, дивним і геніальним водночас, сказаним у час його мучеництва: «*Світ минає як тінь*»). Їхнє існування минало в цілковитій самотності, вони присвячували свої дні молитвам, а ночі — святим видінням. Вони жили без нічого: у кожного були ряса, мантия і ковдра, на двох один ніж. Коли їм не вистачало їжі, вони запалювали багаття з моху і сирої трави. На березі мешканці помічали дим і вантажили на осла провіант. Тварина сама йшла на острівець, щоб підживити святих старців, які не бажали заплямовувати себе зносами із собі подібними. Вони розвантажували провізію з дещо важким серцем, оскільки воліли б не потребувати ніякої іншої їжі, окрім власної віри. Осел повертався тією ж дорогою, з порожніми кошиками, які плескали його по боках, легкою ходою по піску затоки.

Легенда, точніше одна з варіацій легенди, свідчить, що якимось дорогою осла перетнулася зі шляхом вовка, який його загриз. І відтоді саме вовк носив їжу самітникам.

Протягом першого літа моєї доні ми щоранку ходили гуляти. Через кілька хвилин вона засинала у своєму візочку, я зупинялася в парку Джойс чи у парку Пратт, щоб подивитися на качок. Це була мить великого спокою, часто єдина за весь день. Я сідала на лавку у затінку дерева, виймала з сумки на візочку блокнотик Молескін і фломастер і слідувала як уві сні за цим чоловіком, вік якого п'ять століть, який жив серед каменів Монт-Сент-Мішель. У його історію впліталися крики каченят, подих вітру у двох гінго, чоловічому і жіночому деревах, біганина білок у великій катальпі з широким, як обличчя, листям, тремтіння повік моєї доньки, яка поринула у сон. Я їх теж занотовувала впереміш на папері, бо мені здавалося, що ці миттєвості були надзвичайно важливими, і якщо їх не взяти на замітку, то вони щезнуть для мене назавжди. Цей записник був наполовину романом, а наполовину записами спостережень, нотатками для пам'яті.

Часто увечері в мене не було сил перед сном заносити до будинку дитячий візочок. Якось вночі була сильна буря, яка все залила. Уранці блокнотик був удвічі грубшим і став схожим на просякнуту водою губку. Його сторінки деформувалися, половина слів зникла — точніше середина: половина з правого краю непарної сторінки і половина з лівого краю парної сторінки. Останнє читалося ще доволі ясно, але на півдороги слова розпливалися, світлішали, змивалися і зрештою повністю зникали. Можливо, саме так, у каламуті чорнила, моя історія розчинилася в історії Гори. Зараз я вже нездатна їх роз'єднати.

Ця потішна пригода дуже схожа на фінальну сцену в одному з моїх романів «Правильне використання зірок», де леді Джейн перекидає чашку з чаєм на географічну

мапу, яку до цього малювала багато годин, і кольори розчиняються на її очах. Тут я не можу нічого вдіяти. Якби я це вигадала, то написала б інакше. Тож бо, щодня слова тонуть у дощі, сльозах, чаї, історії, змішуються, минуле й теперішнє переплутуються, камені й дерева розмовляють над нашими головами.

*Як ці 2 чоловіки, які ніколи
не існували і яких я пробую
вигадувати о-о часно
г на якій вони живуть,*

*вони роблять, щоб
зустріти на березі
парк Пратт;
я знаю, що вони
написали.*

*Цієї ночі мені снилося, що абатство
пустилося в дрейф по морю
штормів, ледве торкалися,
стирали хвилі заввишки з*

* * *

Цього благословенного року 14** посеред затоки постала Гора; у центрі її височило абатство. А в ньому, посередині, навколо його серця, розташувалася монастирська церква. Усередині трансепта лежав чоловік. У серці цього чоловіка була печаль, така глибока, що й затоки не вистачило б, щоб її вмістити.

У нього не було віри, та церква не ображалася. Бувають страждання такі великі, що звільняють вас від обов'язку вірити. Розпростертий на плитах, руки розкинуті, Елуа сам був хрестом.

Упевний час абатство затихає, а зали порожніють. Від заутрені до утрени, коли вниз спадає синє світло, час зупиняється, щоб перевести подих. Цей час не для пересічних чоловіків, які спокійно хропуть: він належить хворим, божевільним і закоханим. Це час, коли я прокидався біля сонної Анни, щоб послухати її легеньке дихання. Пози, в яких вона спала, були найнеймовірнішими: руки зігнуті, ноги схрещені, наче Морфей розважався, змушуючи її уві сні робити так для мене. Крізь вікно я бачив синє небо ще темного океану. Через кілька хвилин розвидниться, і день настане для всіх, та ця мить належала тільки мені.

Я ще й тепер просинаюсь у цей непевний час між ніччю і днем, і вже більше року потому я все ще шукаю її сонне тіло біля себе. Щоразу потребую кількох секунд, перш ніж я знову усвідомлюю цей простий факт: її вже немає. Я втрачаю її знову щоранку перед сходом сонця. Здавалося, що той самий біль, який відчуваю щодня, мав би притуплятися, як затуплюється лезо ножа, яким з силою ріжуть м'ясо, але це не так. Щодня я втрачаю її як уперше. Вона не перестає вмирати.

Я не Божа людина, я не людина науки. Я був художником, та вже ним не є. Усім тим малим, що мені відомо про світ, я завдячую розповідям тих, хто більш ученіший за мене. Ось що я знаю: *я кохаю жінку, а вона мертва.*

Ця жінка не була моєю. Вона була одружена з іншим, проте не належала нікому. Вона мала чорне, як смола, волосся і очі кольору, якого я ніколи не зустрічав у інших, ні до, а ні опісля. Сьогодні вона в землі, погрижена червами. Роберт нелюб'язно відповідає на мої розпитування щодо потойбічного світу. Мені хочеться вірити, як вірить він, що вона знаходиться біля Бога-Батька в його царстві в компанії праведників. Я не знаю, як поєднати ці дві ідеї. Чи може так бути, що царство Боже заповнене червами, і всі, і кожен там ходить навпомацки, обличчя спотворене, очниці порожні? А потім дзвонять до заутрені, монахи встають і йдуть довгою вервечкою до каплиці, де прославляють прийдешній день.

Вона була донькою дуже багатого торговця, я ж був нічийм сином.

Досить вправний художник, я навчався в одній майстерні, де мені спочатку довіряли наповнювати пейзажі заднього плану, на яких інші, досвідченіші, зображали портрети багатіїв і можновладців, а потім і до мене дійшла черга малювати їхню подоби. За кілька років у мене набралось вдосталь клієнтів, щоб я зміг залишити майстерню і приймати покупців у себе. Я рано зрозумів перевагу додавати буржуа благородства, відсутнього на їхніх обличчях. Вони знаходили себе гарнішими на моїх картинах, ніж своєму дзеркалі, і поверталися до мене, коли наставав час малювати їхніх дружин чи коханок.

Незабаром я здобув певне визнання, і для вершків суспільства стало гарним тоном мати свій портрет, виконаний Елуа Леру. Кажу так без марнославлення: у місті було мало портретистів, і жоден не працював так швидко, як я, тож роботи мені не бракувало. Через деякий час я навіть міг дозволити собі відмовляти. Поміж тих, хто до мене

звертався, я віддавав перевагу тим, хто добре платив і міг мене розважити. Минула вже та часина, коли я малював нотаріусів і священників у їхніх сумних одежах. Для задоволення я робив радше ескізи птахів, які шугають в небі, дзьобають, будують гнізда чи годують свою малечу. Мені подобалися їхні кольори і те, що вони не залишалися на одному місці. А ще мені подобалося, що вони геть не зважали на мою присутність. Я почав також малювати яйця, що відволікало мене від іншого.

Якщо я й погодився зробити цього тижня портрет юної дівчини на виданні, то тільки щоб допомогти одному своєму товаришеві, який мав певні зобов'язання перед сім'єю. Та навіть тоді я виявив обережність і запитав, чи вона гарненька.

— Цього не знаю, — відповів товариш. — Та знаю, що вона молода.

— Це вже щось, — відказав я, уявляючи одну з цих блідих отроковиць, з яких робили малюнок, коли вирішували віддати їх якомусь далекому і підозрілому сеньйорові, який хотів бачити їх, перш ніж брати якісь зобов'язання.

Уранці, коли перед першим сеансом проводив рукою по тополиній дошці, щоб пересвідчитися, що на ній не залишилося слідів від задирок і скалок, я вже підготувався підправити колір рум'янцю, пом'якшити вигин підборіддя чи вкоротити занадто довгий ніс, у супроводі гувернантки увійшла вона. Кутиком ока я примітив, що вона струнка і брюнетка, але не обернувся одразу, даючи їй час вивчити полотно, перед яким вона повинна сидіти, і на якому було накидано малюнок, серпантин дороги в сільській місцевості. За роки роботи я помітив наступне: люди, які готуються, щоб намалювали їхній портрет, майже завжди почуваються незручно. У своєму збентеженні вони виказують дещо, що потім прагнуть приховати від мене протягом довгих годин позування і що незалежно від них

стає частиною їхнього портрета. Це сум'яття, в якому вони розкривають себе, не бажаючи цього, ставало таким собі фоном, невидимим, але відчутним, і забарвлювало решту картини. Та коли я все ж повернувся, вона спиралася на розкладного стільця, якого я дістав для неї, і дивилася на мене очима, колір яких я не зміг би назвати і сьогодні. Збентежений, я впустив пензля, якого тримав у руці, а намагаючись його впіймати, я перекинув глечик із водою.

— Не нервуйтеся. Усе мине якнайліпше, — сказала вона з легкою усмішкою.

Якби навіть моє життя залежало від того, я не зміг би сказати, чи вона щиро намагалася мене заспокоїти, а чи просто кепкувала з мене.

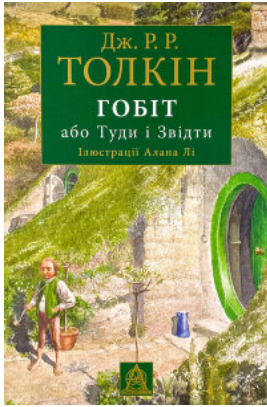
Першого дня я зробив лише овал її обличчя; зображене спереду; три чверті; купається в світлі полудня, яке вливалось через вікно; з боку; штори наполовину зсунуті, у полум'ї свічки, яка залишала якусь частину в тіні.

Другого дня я наніс просту зачіску, що стягувала назад її чорні кучері, накладав її високого лоба і дуги її брів на білій шкірі. Третього дня увесь сеанс повністю я провів за спогляданням і вивченням своєї дошки, ще майже порожньої, наче вимірював відстань між однією й іншою. Підійшовши до неї, я простяг руку, щоб перекласти пасмо волосся, проте гувернантка завадила мені і сама переклала непокірний кучерик за вухо, тимчасом як Анна залишалася нерухомою і дивилася просто перед собою. Четвертого дня я їй пояснив, що потребуватиму ще щонайменше тиждень, щоб закінчити портрет. Коли казав ці слова, я думав: місяць, у крайньому разі місяць, а то і два.

— Ти ж знаєш, що тобі не заплатять більше, — нагадав мій товариш, який прийшов на прохання сім'ї подивитися, як просувається робота над портретом.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.

Рекомендована література

Гобіт, або Туди і звідти.
Ілюстроване видання

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ